

Temanotat

Politi og rettsvesens evne og vilje til å gi beskyttelse i de tre kurdiskstyrte provinsene (KRG)



Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat Irak: Politi og rettsvesens evne og vilje til å gi beskyttelse i de tre kurdiskstyrte provinsene (KRG)

SUMMARY

Kurdish authorities' reputation on human rights issues has improved during the past few years due to efforts made through legal amendments and changes in the police, courts and detention facilities.

However, in spite of a relatively efficient police force and judicial system, tribal structures do still, to a certain extent, function as impediments for a just rule of law and efficient protection of the people.

Main problems, according to human rights activists, are detention and arrests without a court order or conviction, and prevalence of torture in certain detention facilities.

SAMMENDRAG

Kurdiske myndigheter anstrenger seg for å heve sitt omdømme på menneskerettighetsområdet gjennom praktiske tiltak innen lovgivning, politi, rettsvesen og fengselsvesen. Det har vært gjort mange forbedringer de senere år.

På tross av at politi og rettsvesenet fungerer relativt bra i KRG i dag, blir det fra ulikt hold hevdet at tradisjonelle klanstrukturer og stammelojalitet fortsatt til en viss grad er til hinder for en effektiv myndighetsbeskyttelse.

Hovedproblemene, slik flere menneskerettighetsforkjempere ser det, er at personer fortsatt blir fengslet uten arrestordre og dom, om enn i mindre grad enn tidligere, og at det i visse fengsler foregår tortur.

INNHold

1. Innledning	5
2. Poli og rettsvesen	5
2.1 Arrestasjoner og varetektsfengsling	7
2.2 Forhold i fengslene	7
3. Referanser	9

1. INNLEDNING

Dette notatet er en oppdatering av Landinfos notat *Myndighetsbeskyttelse i Nord og i Randsonen, samt i landet for øvrig* fra 2006. Notatet omhandler imidlertid kun situasjonen i de tre kurdiske provinsene Dahuk, Erbil og Sulemaniya og besvarer følgende spørsmål: I hvilken grad kan politi og rettsvesenet i det kurdiske selvstyreområdet (KRG) gi befolkningen beskyttelse? Oppdatert informasjon er innhentet på informasjonsinnhentesreise til Erbil og Sulemaniya i mars 2009 (Udlændingesservice, Dansk Flygtningehjælp & Landinfo 2009) og fra UNAMI (2009), Amnesty International (2009) og Kurdish Human Rights Project & Bar Human Right Committee (2008).

2. POLITI OG RETTSVESEN

Politi og rettsvesen fungerer mer effektivt i de kurdisk styrte provinsene enn i resten av Irak, men stammestrukturenes sterke stilling bidrar i noen grad til å påvirke deres arbeid. De kurdiske regionale myndighetene har kontroll over provinsene Dahuk, Erbil og Sulemaniya, med unntak av noen fjellområder som grenser mot Tyrkia og Iran der militante fra henholdsvis det tyrkisk-kurdiske PKK (Det kurdiske arbeiderparti) og det iransk-kurdiske PJAK (Partiet for et fritt Kurdistan) holder til. Dette, samt de to partiene PUK og KDPs sterke rolle politisk og i forvaltningen, begrenser i noen grad myndighetenes muligheter til å gi en fullstendig effektiv og allmenn beskyttelse.

KRG-myndighetene etablerte en politistyrke allerede før krigen i 2003. Denne styrken er ikke underlagt irakiske sentralmyndigheter. Derimot er den underlagt de kurdiske regionale myndighetenes innenriksdepartement. Foruten vanlig politi, finnes det også et sikkerhetspoliti, Asayish. Denne politistyrken er direkte underlagt de to partiene KDP og PUK og ligger ikke inn under noe departement. I tillegg har KRG myndighetene egne militære styrker, kalt Peshmerga, og disse opererer også i de kurdiskkontrollerte omstridte områdene selv om de ikke har formell jurisdiksjon der. Peshmergastyrkene er underlagt et eget departement, Peshmergadepartementet.

Likeledes ble et uavhengig rettsvesen etablert før krigen. Det blir oppgitt fra flere hold at de kurdiske myndighetene ikke ser ut til å blande seg inn i domstolenes arbeid.

Generelt blir situasjonen beskrevet som preget av ro, lov og orden. Politiets og domstolenes arbeid i KRG-regionen beskrives som langt mer tilfredsstillende enn i landet ellers. Politiet anses som relativt effektivt, men ikke helt fritt for tjenestemenn som tar mer hensyn til klansrelaterte relasjoner enn til lov og rett. Kilder Landinfo møtte i Erbil i mars 2009, mente at klanlojaliteten innen politiet var mer utbredt på små steder enn i byene.

Når det gjelder sikkerhetspolitiet, Asayish', opptreden så er denne angivelig enda mer preget av parti- og klanlojalitet enn det vanlige politiet. Det ble sagt av flere anonyme kilder i Erbil (2009) at ingen i Asayish er uavhengig, og at styrken er hevet

Temanotat **Irak: Politi og rettsvesens evne og vilje til å gi beskyttelse i de tre kurdiskstyrte provinsene (KRG)**

over KRGs lover og regler. I rettssaker som angår KRGs sikkerhet, ble det av de samme anonyme kildene opplyst at Asayish i enkelte tilfeller instruerte dommerne i domsavsigelser, og at dommerne i frykt for represalier fra Asayish, etterfulgte instruksjonene. Landinfo har naturlig nok ingen mulighet til å bekrefte slike påstander.

Rettsvesenet anses imidlertid generelt for å arbeide uavhengig av de statlige myndigheter. En rettferdig rettergang kan forventes i saker der partene er likebyrdige. Der den ene parten har gode kontakter høyt oppe i et av de dominerende politiske partiene, er sjansen for en rettferdig rettergang derimot noe mindre, fordi dommere kan komme under press fra klaners og politiske partiers innflytelse. I henhold til Public Aid Organization (intervju 2009), en frivillig organisasjon i Erbil som bl.a. driver med juridisk assistanse, finnes det imidlertid eksempler på at vanlige mennesker uten spesielle kontakter har vunnet over både KRG-ministre og KRGs president i retten i forhold til eiendomstvister.

I henhold til generaldirektøren i KRGs Menneskerettighetsdepartement, Tavga O. Rashid, som Landinfo traff i mars 2009, har rettsvesenet fortsatt mangler ('the system continues to be unjust'). Det faktum at folk fortsatt retter anklager om urettferdige retteganger til Menneskerettighetsdepartementet er, ifølge generaldirektøren, en indikasjon på at brudd på god rettskikk forekommer.

Generaldirektør Tavga O. Rashid uttrykte videre at kvaliteten på dommerstanden i de kurdiske selvstyreområdet var av varierende kvalitet og at det jobbes aktivt med å bedre på disse forholdene. Minstekravet for å bli dommer er at en har praktisert som advokat i minst 10 år og at en har ført gjennomsnittlig fem saker for retten per år de siste fem årene. En dommer skal i henhold til Lov 23 av 2007 være politisk uavhengig (Zuber, intervju 2009). Representanter fra internasjonale og nasjonale frivillige organisasjoner som Landinfo traff i Erbil i mars 2009, hevdet imidlertid at dommerne i KRG alle hadde en forankring enten i KDP eller PUK. Representanter for Public Aid Organization (2009) hevdet imidlertid at lovene ble implementert i rettsystemet og at dommerne var nøytrale.

Domstolene er delt inn i tre nivåer: Førsteinstans, Appelldomstoler og Høyesterett. På lavere nivå deles domstolene videre inn i ulike spesialdomstoler, bl.a. for straffesaker, sivilrett, ungdom, familie og arbeidsrett. Vedtak i Førsteinstans kan ankes til Appelldomstolen. Det finnes fire Appelldomstoler: i Dahuk, Erbil, Sulemaniya og Kirkuk (Zuber, intervju 2009).

Enhver har adgang til å søke retts hjelp. I sivile tvistemål har det vært vanlig at partene og deres familier tar saken opp i klanråd. Da holdes saken utenfor det strafferettslige systemet, fordi kurdiske myndigheter ikke lenger anerkjenner beslutninger avgjort i klanråd (Zuber, intervju 2009).

I straffesaker er det imidlertid vanlig å søke juridisk bistand. Dersom en ikke er i stand til å dekke kostnadene selv, vil myndighetene tilby advokatbistand. I henhold til informasjon Landinfo fikk av en internasjonal organisasjon på informasjonsinnhentingsreise til KRG i mars 2009, er trenden den at flere og flere saker og tvistemål havner i rettsystemet i forhold til tidligere. Det var per mars 2009 en mangel på dommere og aktorer i KRG-provinsene, hvilket har ført til at saker blir liggende lenge før de kommer opp i retten. Per mars 2009 var det imidlertid

prosesser i gang for å ansette både aktorer og 50 nye dommere (Rashid, intervju 2009; Zuber, intervju 2009).

2.1 ARRESTASJONER OG VARETEKTSFENGSLING

For å kunne foreta en arrestasjon, må politiet først innhente en arrestordre (unntatt om tatt på fersk gjerning). Disse utstedes av etterforskende organ. Den som blir anholdt, får normalt ikke se arrestordren. Advokaten som bistår vedkommende kan imidlertid få en kopi ved henvendelse.

I henhold til loven kan staten ikke holde noen fengslet lenger enn seks måneder uten rettergang. I følge generalsekretæren i Menneskerettighetsdepartementet, så finnes det fortsatt noen som har sittet lenger. Antall personer som har sittet ett-tre år i varetekt uten rettergang skal imidlertid ha blitt redusert fra 600 i 2006 til ni per mars 2009 (Rashid 2009).

UNAMI (2009) erkjenner at myndighetene har gjort anstrengelser for å redusere varetektsperioden og for å styrke domstolenes rolle i forbindelse med arrestasjoner, men har gjennom inspeksjoner i fengsler oppdaget tilfeller der mistenkte har sittet i opptil fem år uten å få sin sak opp for retten.

En kurdisk menneskerettighetsorganisasjon, som ut fra sikkerhetshensyn ønsker å være anonym, hevdet i en samtale med Landinfo i mars 2009 at det kurdiske sikkerhetspolitiet, Asayish, arresterer islamister og mistenkte terrorister uten arrestordre.

Det er mulig å bli løslatt mot kausjon for visse straffbare forhold.

2.2 FORHOLD I FENGSELENE

I 2005 ble United Nations Assistance Mission to Iraq Human Rights Office (UNAMI HRO) i Erbil etablert. En av hovedoppgavene til FN-organisasjonen er å følge med på tilstanden til innsatte i fengsler og varetektsfengsler i de kurdiske selvstyrte områdene, inkludert de som drives av det kurdiske sikkerhetspolitiet, Asayish. I dette inngår også inspeksjon av standarden i fengslene. Internasjonale Røde Kors og Amnesty International har også adgang til å inspisere fengslene, og omfattende besøk har vært foretatt av begge organisasjoner.

I henhold til UNAMI HRO (intervju 2009), har forholdene i de kurdiske fengslene forbedret seg betraktelig siden 2006. I samarbeid med myndighetene fikk UNAMI HRO stengt det beryktede varetektsfengselet Akre i 2007. En annen forbedring er at de fleste fengslede i dag har en rettskraftig dom.

UNAMIs Human Rights Report for første halvdel av 2009 peker imidlertid på flere problematiske forhold i fengslene. For det første har anti-terror loven fra 2006, som har blitt utvidet til å gjelde frem til midten av 2010, gjort det mulig å holde personer arrestert i varetekt utover seks måneder. UNAMI har møtt innsatte som har sittet så lenge som fem år i varetekt (2009, s. 23). For det andre mener UNAMI å kunne dokumentere at innsatte har blitt utsatt for tortur. Det nevnes slag under avhør, tortur gjennom elektriske sjokk, tilståelse fremmet ved tvang og manglende medisinsk

Temanotat **Irak: Politi og rettsvesens evne og vilje til å gi beskyttelse i de tre kurdiskstyrte provinsene (KRG)**

tilsyn. De innsatte blir ifølge UNAMI (2009) påført øyebind under tortur. Det er spesielt forholdene i sikkerhetspolitiets fengsler som kritisert (s. 24-25).

Standarden i politiets varetektsfengsler tilfredsstillende internasjonale minimumsstandarder, i henhold til UNAMI HRO (intervju 2009). Det samme gjør Erbil fengselet og sikkerhetspolitiets Zarga fengsel i Dohuk.

Amnesty rapporterte i sin rapport *Hope and Fear in Kurdistan* i 2009 at forholdene knyttet til uvilkårige arrestasjoner (fengsling og varetektsfengsling) har bedret seg i de kurdiske selvstyreområdene. Samtidig hevder denne rapporten at kurdiske myndigheter holder personer fanget av politiske grunner (Amnesty International 2009).

I mai 2008 var antallet politiske fanger angivelig 670, men flere hundre av disse skal ha blitt frigitt i tidsrommet juni til september samme år (Amnesty International 2009). Profilen på de innsatte omfattet støttespillere til islamistiske grupper som den ulovlige Ansar al-Islam, samt de lovlige partiene Kurdistan Islamic Movement og Jam'a al Islamiya (the Islamic group). Sjefen for den kurdiske sikkerhetstjenesten, Argoshy, benekter imidlertid at disse omtalte 670 innsatte var politiske fanger og at KRG i det hele tatt har politiske fanger. Tallet 670, hevdet han, var totalt antall personer i varetekt på gjeldende tidspunkt (KRG 2009).

3. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2009, 14. april). *Hope and Fear. Human rights in the Kurdistan region of Iraq*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE14/006/2009/en> [lastet ned 14. januar 2010]
- KRG (2009, 20. april). *Statement in response to Amnesty International Report*. [s.l.]: KRG. Tilgjengelig fra <http://www.krg.org/articles/detail.asp?nr=223&lngnr=12&smap=02010100&nr=28956> [lastet ned 8. januar 2010]
- Kurdish Human Rights Project & Bar Human Right Committee (2008, juli). *A Fact-finding mission in Kurdistan, Iraq: Gaps in the Human Rights Infrastructure*. London: Kurdish Human Rights Project. Tilgjengelig fra http://www.khrp.org/component/option,com_docman/task,doc_download/gid,162/Itemid,47/ [lastet ned 18. januar 2010]
- Udlændingetjeneste, Dansk Flygtningehjælp & Landinfo (2009, 3. juli). *Security and Human Rights Issues in Kurdistan (KRI), and South/Central Iraq (S/C Iraq)*. København: Udlændingetjeneste. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/958/1/958_1.pdf [lastet ned 14. januar 2009]
- UNAMI (2009). *Human Rights Report 1 January – 30 June 2009*. Amman: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/documents/UNAMI_Human_Rights_Report15_January_June_2009_EN.pdf [lastet ned 14. januar 2010]

Muntlige kilder

- Internasjonal organisasjon (anonym). Intervju i Erbil mars 2009.
- En kurdisk menneskerettighetsorganisasjon (anonym). Intervju i Erbil mars 2009.
- Public Aid Organization (PAO). Intervju i Erbil mars 2009.
- Rashid, Tavga O., Generaldirektør i Menneskerettighetsdepartementet, KRG. Intervju i Erbil mars 2009.
- UNAMI Human Rights Office (HRO). Intervju i Erbil mars 2009.
- Zuber, Ahmad Abdullah, dommer, Leder for Judicial Council of Iraqi Kurdistan Region og leder for Court of Cassation of Iraqi Kurdistan Region. Intervju i Erbil mars 2009.